

Kirónika

KIS-CELL — ahová a Hollós Mátyás Társaság tagjai rendezték első kirándulásukat — érdekes színhelye a régi, sőt legrégebb Buda történelmének. A történelmi ősi Budavára a mai várhegyen, ifjabb város Pestnél, hiszen csak a tatárjárás után emelt itt erősséget hazánk újraépítője, IV. Béla király. Ellenben már a magyar királyság első idejében a mai Ó-Buda területéhez fűződnek az események. Itt volt a legrégebb királyi vár, melynek pontos helyére nézve még megoszlanak a vélemények. Anonymus már említést tesz *Budváráról*, de keletkezéséről és alapítójáról nincsenek biztos adataink. Állítólag az óbudai prépostság vára volt itt, mások szerint az Árpádok építették itt királyi várat. Häufler két várat különböztet meg, az egyik Budvár, a hajdani Etelvár, mely a mai Kis-Cell dombján, a mostani trinitarius kolostor helyén állott, a másik I. Lajos király székhelye, az ujlaki u. n. Királyhalmon, melynek helyét a Határ-, Pacsirtamező-, Szőlő- és Viador-utcák által határolt feltűnően kerek háztömb jelöli. Mátyás király első neje, Katalin is lakott még benne, majd Hunyadi János özvegye, Szilágyi Erzsébet és Beatrix királyné is, aki 1483-ban újjáépíttette. E „királynői” várat azután a törökök dúlták fel a XVI. században, mikor Új-Budavárát is megszállották. Wenzel Budai Regestáiban viszont Budavárát és Etelvárat két különböző helynek vitatja, lévén Etelvár Ó-Buda, Budavár pedig a mai Ujlak, melyben már az Árpádok alatt ily nevű vár létezett. Rupp — a történelmi okmányok egybevetése után — ragaszkodik ahhoz a felfogáshoz, hogy a királyi vár a kis-celli kolostor dombján emelkedett, ahogy csak később került a budai prépostság birtokába, akiknek költségén azután újjáépült. Nevezetessége volt, hogy királyaink a negyven napi böjt alatt ide vonultak vissza ájtatoskodni a nyilvánosság zaja elől. Amíg a hely multját homály borítja, tény az, hogy a jelenlegi Schmidt Miksa muzeális műbutorainak raktárául szolgáló épületet a Zichy grófok emeltették rezidenciául, a Szentháromságról nevezett, a török háborúk után a foglyok kiváltására alakult és a Zichyek bőkezűségéből Óbudára telepített szerzetes-rend számára. A régi máriacelli kápolnát bucsujárárhelyül 1724-ben építtette vásonekeői gróf Zichy Péter, majd özvegye, néhai Bercsényi Zsuzsanna, 1738-ban kijelöli a mai kolostor-épület és templom helyét és barokk izlésben megépíti az épületeket. A templomot, melynek hajója ma emeletekre tagoltan be van építve, melynek tornyai hiányzanak s csak alsó részük tagozása árulja el létezésüket, 1733-ban szentelték fel

nagy ünnepek közepette. Sűrűn látogatott bucsujárárhely volt ez, a híres máriacelli bucsuhely mintájára, de II. József eltörölve a szerzetes-rendeket, 1784-ben a trinitarius kolostort is lezáratta. A kegykép-oltárának angyalszobrai a Malom-utcai római katolikus templomba kerültek, melyet ugyancsak a Zichyek, Óbuda urai építtettek. A kis-celli kolostor 1786-ban a katonai kincstár tulajdonába került és sokáig ruháraktárául szolgált. Csak újabb birtoka Schmidt Miksa, aki azt nagyértékű muzeális berendezésével együtt, végrendeletileg a székesfővárosra hagyományozta.

A Zichyek gondoskodásának sok más szép emléke is áll még a XVIII. századból Óbudán. A már említett Malom-utcai templomot Gróf Zichy Miklós építtette 1749-ben, egy még az Árpádok idejéből itt állott régi templom helyén, amelyről annyit tudunk, hogy a XIV. század közepén Nagy Lajos neje, Erzsébet, restauráltatott. A templom előtt álló *Szent Florián és Szent János szobrot* is 1740-ben a Zichyek állíttatták.

Áll még a Zichyek *ősi barokk kastélya is*, a katonai ruhatár épület udvarán. Mint egy elátkozott kastély őrsi titkát régi fényes napoknak. Hajdan előkelő park övezte, most rideg eráris raktárépület falai zárják el tekintetünk elől az aquincum köveiből emelt szép palotát. Régi kápolnáját is a Hajógyár-utca felől még felismerhetjük barokk oromfalát.

A Zichyek áldozatkészségének köszöni létét a Florián-téri *pestis-emlék is*. Ez oltárszerű, szép kompozícióban három fogadalmi szent szoborból áll, amelyek együtvé kerülésének adatai ismeretlenek. Borromaeusi Szent Károly szobrát Zichy Miklós emeltette a döghalál szerencsés elmúlásáért 1740—42-ben; Szent Florián szobrát, alighanem a budai nagy tűzvész után, ugyancsak Zichy Miklós fogadalmából özvegye, Berényi Erzsébet 1758-ban, míg Szent Fülöp szobrát 1763-ban állíttatja a család amiért Óbuda népet egy földrengés következményeitől megóvta. A Zichy és Berényi címekkel ékes emlékmű hatása azonban csonka, mert talapzata, fájdalom, a tér feltöltése folytán mélyen a mai térszín alá került. Itt említjük meg, hogy a kiscelli trinitarius kolostor kertjében álló szép Hermes-szobor Huber József pesti szobrász műve 1827-ből, amelyet Schmidt Miksa rekonstruáltatott. *Dr. Lechner Jenő.*